

1. Suomen autonominen asema (selkoteksti)

Ruotsin ajan perintö

Suomesta tuli osa Ruotsia 1100- ja 1200-luvuilla. Suomi oli osa Ruotsia noin 600 vuotta. Sinä aikana Suomesta tuli myös osa **länsimaista kulttuurialuetta**. Ruotsin ajan alussa Suomesta tuli **osa kristikuntaa**. Suomeen vakiintui katolinen uskonto. Suomen itäosat liitettiin Novgorodin valtakuntaan, ja siksi itäinen Suomi liittyi ortodoksiseen kirkkokuntaan.

Euroopassa alkoi 1500-luvulla **uskonpuhdistus**. Silloin Ruotsista tuli **luterilainen**, ja myös Suomesta sen mukana. Kun Suomi liitettiin Venäjään vuonna 1809, luterilaisuus pysyi pääuskontona.

Ruotsi toi Suomeen myös **maallisen hallinnon**. **Keskiajalla** Suomessa tulivat voimaan ensimmäiset kirjoitetut **lait**. Ruotsin suurvalta-ajalla 1600-luvulla Ruotsin hallinto vakiintui Suomessa. **Säädöt** päättivät koko valtakunnan asioista. Ne kokoontuivat Tukholman säätyvaltiopäiville. Säätyjä oli neljä: aatelisto, papisto, talonpojat ja porvaristo. Suurin osa ihmisistä ei kuulunut mihinkään säätyyn.

Suomeen perustettiin vuonna 1640 Turun akatemia. Siellä koulutettiin virkamiehiä Suomeen. Turun akatemia siirtyi Helsinkiin 1820-luvulla Venäjän vallan aikana. Akatemian nykyinen nimi on Helsingin yliopisto.

Ruotsi suurvalta-aikana **kuninkaasta tuli itsevalti**. Myös Venäjän keisari oli itsevalti. Kun Suomi liitettiin Venäjään, itsevaltius jatkui vanhaan tapaan.

Suomen talous kehittyi suurvalta-aikana, kun Ruotsi halusi käyttää luonnonvarojaan hyväksi. Suomeen perustettiin **ruukkeja**, joissa malmista valmistettiin rautaa, kuparia ja muita metalleja. Ruukit olivat teollistumisen ensimmäinen pieni alku. Ruukkien ympärille syntyi kyläyhteisöjä.

Monet eurooppalaiset aatteet ja taidevirtaukset tulivat Suomeen Ruotsin kautta. Näistä tärkeimpiä oli **valistusaate** 1700-luvulla. Valistus korosti hyötyä ja järkeä. Valistuksen seurauksena Suomeen perustettiin seuroja, jotka esimerkiksi järjestivät rokotuksia tavallisille ihmisille.

Suomessa käytiin monia sotia ja taisteluita, koska Suomi oli rajamaa Ruotsin ja Venäjän välissä. Venäjä miehitti Suomen alueet 1700-luvulla kaksi kertaa. Miehityskausia sanotaan isovihaksi ja pikkuvihaksi. Venäläiset sotilaat ryöstivät omaisuutta ja kohtelivat ihmisiä julmasti. Siksi suomalaiset alkoivat tuntea suurta epäluuloa Venäjää kohtaan. 1700-luvun sodissa Ruotsi menetti Venäjälle maa-alueita, esimerkiksi Viipurin ja Kaakkois-Suomen.

Kovaa peliä kansainvälisessä politiikassa

Vuodet **1808–1809** olivat **käännekohta** Suomen historiassa. Vuonna 1808 **Venäjä hyökkäsi** Suomeen, ja alkoi **Suomen sota**. Sen jälkeen Suomesta tuli **osa Venäjän keisarikuntaa**.

Suomen sodan syntyyn **vaikuttivat muun Euroopan tapahtumat**. Ranskan keisari Napoleon halusi valloittaa Ison-Britannian. Valloitus ei onnistunut sodassa. Siksi Ranska käytti taloudellisia pakotteita. Ranska asetti Ison-Britannian kauppasaartoon vuonna 1806. Venäjä liittyi saartoon vuonna 1807. Venäjän piti painostaa Ruotsi mukaan kauppasaartoon. Ruotsi ei suostunut saartoon, koska Ruotsin kuningas vihasi Napoleonin ja koska Ison-Britannian kauppaa oli Ruotsille tärkeää. Silloin Venäjä aloitti sodan.

Venäjä valloitti Suomen helposti. Hyökkäys yllätti Ruotsin armeijan. Venäläiset valtasivat Viaporin linnoituksen eli Suomenlinnan. Silloin Venäjän voitto oli selvä.

Miten autonomia muutti Suomea?

Venäjän keisari Aleksanteri I kutsui Suomen säädyn koolle Porvooseen heti vuonna 1809. Hän antoi Suomelle **autonomian** eli itsehallinnon, ja Suomen säädyn vannovat uskollisuutta keisarille. Keisari lupasi, että Suomi saa pitää voimassa omat perustuslait.

Suomi sai päättää melkein kaikista Suomen sisäisistä asioista. Suomeen perustettiin Keisarillinen Suomen **senaatti**. Senaatti vastasi Suomen hallitusta. Senaatin puheenjohtajana oli Suomen **kenraalikuvernööri**. Hän oli venäläinen ja edusti keisaria. Muut senaatin jäsenet olivat suomalaisia.

Senaatin **oikeusosasto** oli Suomen korkein oikeusaste. Senaatin alaisuuteen perustettiin **keskusvirastoja**, esimerkiksi tullihallitus ja postilaitos. Pietariin perustettiin **Suomen asiain komitea**. Sen tehtävä oli esitellä keisarille Suomea koskevat asiat.

Suomen talous kasvoi autonomian aikana, koska Suomi sai verotulot nyt omaan käyttöönsä. **Suomen Pankki** perustettiin.

Vuonna 1812 Suomeen palautettiin ”Vanhan Suomen” alueet, jotka Ruotsi oli menettänyt sodissa 1700-luvulla. Viipurin lääni tuli osaksi Suomea. Itä-Suomen talous hyötyi siitä, että Pietarin suurkaupunki oli lähellä. Kaupankäynti oli vilkasta.

Vuonna **1812 Helsingistä tuli Suomen pääkaupunki**. Vanhalla pääkaupungilla Turulla oli vahvat siteet Ruotsiin. Venäjä halusi katkaista siteet ja siirtää pääkaupungin lähemmäksi Pietaria.

Suomen **säädyn olivat tyytyväisiä Aleksanteri I:n politiikkaan**. Aatelit saivat hyviä virkoja uudesta keskushallinnosta. Porvaristo sai säilyttää hyvät yhteydet Tukholmaan. Luterilainen uskonto säilyi Suomen pääuskontona. Papisto oli tyytyväinen siihen. Papit vaikuttivat myös talonpoikien mielipiteeseen. Talonpoikia helpotti se, että Suomen armeija lakkautettiin. Vanhaa ruotuarmeijaa pitivät yllä juuri talonpojat Ruotsin vallan aikana.

Tavallisen kansalaisen elämä ei juuri muuttunut. Tärkeintä oli, että maassa oli turvallista ja rauhallista.

Suomi sai **itsehallinnon**, mutta **yllin päätäntävalta oli Venäjän keisarilla**. Suomen valtiopäivät ei voinut tehdä täysin itsenäisesti päätöksiä, vaan keisarin piti hyväksyä ne. Keisarin asema oli edelleen itsevaltainen.

Suomen synty ja sen eri tulkinnat

Historian tutkijat selittävät monilla eri tavoilla, miksi Venäjä antoi Suomelle autonomian. Vaikuttaa kuitenkin varmalta, että **Aleksanteri I halusi rauhoitella suomalaisia**. Venäjä pelkäsi, että Ruotsi yrittää vallata Suomen takaisin ja että Napoleon hyökkää Venäjälle. Jos nämä pelot toteutuisivat, olisi hyvä, jos suomalaiset olisivat tyytyväisiä Venäjän hallintoon.

Venäjä rauhoitteli samalla tavalla muitakin alueita, jotka se oli valloittanut. Esimerkiksi Puola sai 1800-luvun alussa itsehallinnon.

Aleksanteri I halusi myös **uudistaa Venäjää**. Valloitetuilla alueilla voitiin kokeilla erilaisia hallinnollisia uudistuksia.

Erilaiset tulkinnat Porvoon ”valtiopäivistä” on hyvä esimerkki **historiapoliitikasta**. Historiapoliitikassa **historiallista tapahtumaa tulkitaan niin, että sen avulla voi edistää poliittisia tavoitteita**.

Suomalaiset alkoivat **tulkita Porvoon ”valtiopäiviä” kansallismielisestä näkökulmasta** 1800-luvulla. Tutkijoiden ja poliitikkojen mielestä Porvoossa oli syntynyt **lähes itsenäinen Suomen valtio**. Aleksanteri I sanoi Porvoossa, että ”Suomi on kohotettu kansakuntien joukkoon.” Aleksanterin sanoja pidettiin todisteena Suomen valtiollisesta asemasta. Tämä tulkinta voimistui 1800-luvun lopulla, kun Venäjä alkoi kaventaa Suomen autonomista asemaa.

Venäläiset eivät hyväksyneet suomalaisten tulkintaa. He korostivat, että Venäjä oli valloittanut Suomen. **Jokainen keisari päättää, millainen asema Suomelle annetaan**. Aleksanteri I:n teot tai sanat Porvoossa eivät sitoneet hänen seuraajiaan.

1900-luvun loppupuolella suomalaiset tutkijat alkoivat tulkita Porvoon ”valtiopäiviä” ilman tunteita tai poliittisia tavoitteita. Tutkijat ovat nykyään sitä mieltä, että **suomalaiset antoivat Aleksanterin lupauksille liian suuren merkityksen**. Kun Porvoon tapahtumia sanoo valtiopäiviksi, sekin on kansallismielinen tulkinta. Oikeasti Porvoossa **ei ollut valtiopäiviä, vaan maapäivät**. Porvooseen kokoontui säätyjen edustajia **vain yhdestä valtakunnan osasta, Suomesta**. Suomi ei ollut valtio, vaan osa Venäjän valtakuntaa. Kun sanat *valtio* ja *valtiopäivät* otettiin Suomessa 1800-luvulla käyttöön, syntyi mielikuva, että Suomi-niminen valtio on olemassa. Aleksanteri I:n lupausta kohottaa Suomi kansakuntien joukkoon pitää tulkita sen syntyajan taustaa vasten. Hallitsijoilla oli tapana sanoa niin, kun hallitsija vaihtui jollain alueella. Suomen valtiota ei syntynyt.

